Ärende nr: 2023/4250 **Datum:** 2024-06-28

Tillsynen av dammsäkerhet 2023/2024

Sammanställning av länsstyrelsernas rapportering

SVENSKA KRAFTNÄT

Svenska kraftnät

Svenska kraftnät är systemansvarig myndighet, med uppgift att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. Det omfattar ledningar för 400 kV och 220 kV med stationer och utlandsförbindelser. Svenska kraftnät utvecklar transmissionsnätet och elmarknaden för att möta samhällets behov av en säker, hållbar och ekonomisk elförsörjning. Därmed har Svenska kraftnät också en viktig roll i klimatpolitiken.

Version 1
Org. Nr 202 100-4284

Svenska kraftnät
Box 1200
172 24 Sundbyberg
Sturegatan 1

Tel: 010-475 80 00
Fax: 010-475 89 50
www.svk.se

Förord

Svenska kraftnät är tillsynsvägledande myndighet i frågor om dammsäkerhet enligt miljöbalken 11 kap, och ska i det uppdraget samverka med länsstyrelserna för ett effektivt tillsynsarbete.

I den rollen begär sedan 2019 Svenska kraftnät årligen in rapportering om dammsäkerhetstillsynen från länsstyrelser i län med dammar i dammsäkerhetsklass. I denna rapport sammanfattar vi länsstyrelsernas svar och ger rekommendationer om fortsatt tillsyn och tillsynsvägledning.

För 2023 skickade Svenska kraftnät i december 2023 en begäran att länsstyrelserna rapporterar om dammsäkerhetstillsynen i länet. Begäran innehåller en mall för länsstyrelsernas återrapportering med frågor, dessa frågor utgör Bilaga 1 till denna rapport. Nytt för årets rapportering är att länsstyrelserna ombetts göra bedömningar om olika aspekter av dammsäkerheten i länet.

Tabell: Tidigare rapporter i samma serie.

År	**Titel**	
2022/2023	Tillsynen av dammsäkerhet 2022/2023 - Sammanställning av länsstyrelsernas rapportering	2022/3497
2021/2022	Länsstyrelsernas rapportering om dammsäkerhetstillsyn 2021/2022	2021/5048
2020/2021	Länsstyrelsernas rapportering om dammsäkerhetstillsyn 2020/2021	2020/4419
2019/2020	Länsstyrelsernas rapportering om dammsäkerhetstillsyn 2019/2020	2019/3236
2018/2019	Länsstyrelsernas rapportering om dammsäkerhetstillsyn 2018/2019	2018/2794

Innehåll

1 Inledning 7

2 Genomförd och planerad tillsyn 8

2.1 Förutsättningar 8

2.2 Tillsynsinsatser 2023 10

2.3 Planerade tillsynsaktiviteter för 2024 11

3 Nulägesbedömning 12

3.1 Resurser 12

3.2 Regelverkets tillämpning och effekt 12

3.2.1 Antal dammanläggningar kvar att konsekvensutreda och klassificera 12

3.2.2 Dammägarnas årsrapportering, säkerhetsledningssystem och helhetsbedömningar av dammanläggningar 13

3.3 Dammsäkerhetstillsynen 15

3.4 Svenska kraftnäts tillsynsvägledning 17

3.5 Dammsäkerheten i länet 18

4 Fokusområde ”Dammar med otillfredsställande dammsäkerhet” 20

5 Nationellt tillsynstema: Dammar i dammsäkerhetsklass A 22

Bilaga 1 23

1 Inledning

Dammar utgör viktig infrastruktur i samhället genom sin betydelse för vattenkraftproduktion, gruvindustri, inlandssjöfart, vattenförsörjning och skydd mot översvämningar. Dammar medför även risker, då ett dammhaveri – med frisläppande av uppdämt vatten och blandningar av vatten och annat material – kan förorsaka översvämningar med allvarliga följder för människors liv och hälsa, bebyggelse, samhällsviktig verksamhet, miljö och kulturmiljö.

Dammar för vilka de samlade konsekvenserna av ett haveri kan ha betydelse för samhället ska enligt miljöbalken 11 kap. 24-25 § tillhöra en dammsäkerhetsklass, och berörda dammägare[1] omfattas av krav i förordning (2014:214) om dammsäkerhet. Konsekvenserna av ett haveri avgör vilken av de tre klasserna A, B eller C som en damm ska tillhöra. Dammsäkerhetsklass A, den högsta klassen, innebär att ett haveri kan leda till en nationell kris.

Det är länsstyrelsen i det län där dammen är placerad som är tillsynsmyndighet över dammen. Svenska kraftnät är tillsynsvägledande myndighet. I den rollen har Svenska kraftnät sedan 2019 varje år begärt in uppgifter från länsstyrelserna om den dammsäkerhetstillsyn de har bedrivit.

Vi har i denna rapport sammanställt länsstyrelsernas rapportering om utförd tillsyn under 2023 och planerad tillsyn för 2024. Syftet med sammanställningen är att inhämta underlag för vårt uppdrag att årligen rapportera till regeringen om utvecklingen inom dammsäkerhet i landet och vid behov föreslå åtgärder, stödja länsstyrelsernas uppföljning av dammägarnas årliga dammsäkerhetsrapporteringar samt få underlag som tydliggör utvecklingsbehov inom det tillsynsvägledande uppdraget[2].

[1] I rapporten används genomgående begreppet dammägare som ett samlingsbegrepp för den som är verksamhetsutövare respektive har underhållsskyldighet för en damm.
[2] 5 § förordningen (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät samt Plan för tillsynsvägledning dammsäkerhet 2022-2024 Affärsverket svenska kraftnäts tillsynsvägledning om dammsäkerhet enligt 11 kap. miljöbalken i enlighet med miljötillsynsförordningen (2011:13), Svenska kraftnät, dnr 2024/411

2 Genomförd och planerad tillsyn

2.1 Förutsättningar

Rapportering har inkommit från samtliga 20 länsstyrelser som har tillsynsansvar över dammar i dammsäkerhetsklass[3]. I Figur 1 presenteras antalet dammägare och antalet dammanläggningar med klassificerade dammar länsvis, tillsammans med länsstyrelsernas rapporterade ekonomiska resurser för dammsäkerhetstillsynen 2023.

Som framgår av figuren varierar antalet dammar och dammägare stort mellan länen. Exempelvis finns flera av Sveriges högst klassade dammar i Norrbottens län och dessa ägs av få men stora dammägare, medan det i Västra Götalands län finns ett jämförbart antal dammanläggningar men där ägandet är utspritt på fyra gånger så många dammägare länet. Det högsta antalet klassificerade

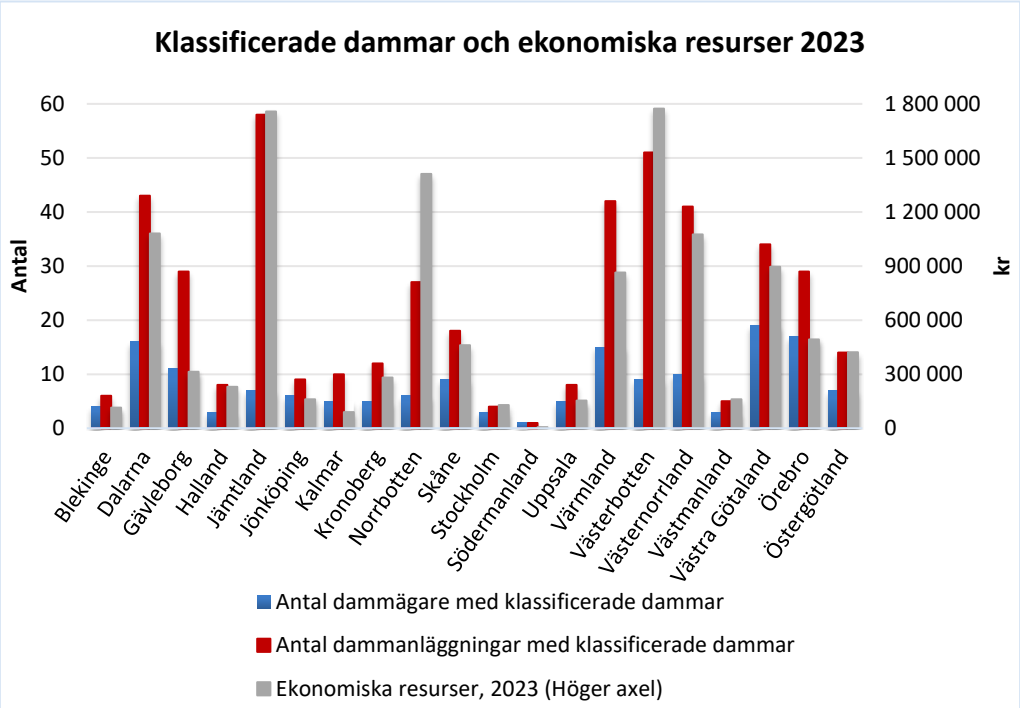

Figur 1 Antal dammägare och dammanläggningar med klassificerade dammar per län och länsstyrelsernas ekonomiska resurser för dammsäkerhetstillsyn.

[3] Länsstyrelsen i Gotlands län är undantagen från rapporteringen eftersom länet inte har några dammar i dammsäkerhetsklass.

dammar finns i Jämtlands län, strax under 60 stycken, medan det i Södermanland endast finns en (1) klassificerad damm.

Länsstyrelserna rapporterar årligen uppgifter om hur många årsarbetskrafter som planerats respektive använts för dammsäkerhetsarbete, hur många personer som arbetat med dammsäkerhet samt hur många timmar som redovisats. Dessa uppgifter presenteras aggregerat för alla län i Figur 2 De av länsstyrelserna redovisade timmarna har omräknats till årsarbetstider genom att antalet fakturerade timmar har dividerats med 1880.

Den nedlagda tiden på dammsäkerhetsarbete som redovisats delas upp i kategorierna *planerad egeninitierad tillsyn*, *händelsestyrd tillsyn* och *övrigt dammsäkerhetsarbete*. I Figur 2 är den totala redovisade tiden uppdelad i dessa tre kategorier.

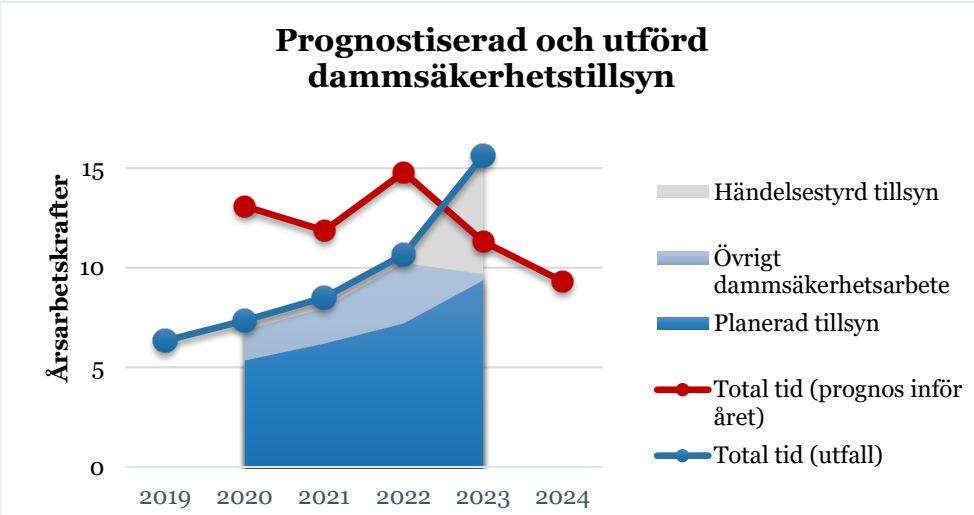

Figur 2 Planerat och rapporterat utfall. Personella resurser är länsstyrelsernas bedömning av tillgängliga resurser medan de tre posterna från Agresso är redovisad tid omräknad till årsarbetstid (1880 h/årsarbetstid).

Kategorin *övrigt dammsäkerhetsarbete* är ny från år 2020, och avser bland annat tid för övergripande planering, framtagande av tillsynsteman och kompetensutveckling. Det är dock bara några länsstyrelser som har särredovisat det övriga dammsäkerhetsarbetet, för övriga län ingår detta arbete i kategorin för den egeninitierade tillsynen. Att användningen av kategorin inte riktigt funnit sina former är troligen förklaringen till de varierande uppgifterna.

Av figuren framgår att den totala mängden nedlagt dammsäkerhetsarbete har ökat kraftigt. Mängden nedlagd tid har ökat med 45 procent från 2022 till 2023, men att ökningen i princip endast utgörs på händelsestyrd tillsyn. På längre sikt är ökningen av mängden tillsyn stor, sedan 2019 har den nedlagda tiden ökat med en faktor 2,5, från strax över sex årsarbetstider 2019 till strax under 15 årsarbetstider 2023.

Den stora ökningen under förra året beror på en stor andel händelsestyrd tillsyn, läs mer om detta nedan i Kapitel 2.2. Noterbart är att för första gången så genomfördes mer tillsynsarbete än prognosticerat och att prognosen för 2024 är en något minskad mängd tillsyn.

Länsstyrelserna rapporterar även om hur många handläggare som jobbar med dammsäkerhet. Summerat från alla län har 39 handläggare deltagit i arbetet med dammsäkerhetstillsyn under 2023 (jämfört med 39 handläggare under 2022). Handläggarna inom de flesta länen endast arbetar en liten del av sin tid med dammsäkerhetstillsyn och endast ett fåtal handläggare i landet arbetar heltid med dammsäkerhet. Den totala nedlagda arbetstiden på cirka 18 000 timmar motsvarar i snitt en dag i veckan per handläggare.

2.2 Tillsynsinsatser 2023

De flesta länsstyrelser rapporterar att tillsynen under 2024 i stort har genomförts enligt planen inför året. Vissa stöter dock på utmaningar, såsom inställda besök på grund av dåligt väder eller andra omständigheter som påverkat tillsynen eller gjort att tillsynen blivit mindre omfattande än ursprungligen planerat. Den stora delen av arbetet genomförs inom den mer rutinartade egeninitierade planerade tillsynen. För denna typ av tillsyn rapporterar länsstyrelserna om några större insatser:

> Deltagande vid och uppföljning av dammägarnas egenkontrollinsatser så som fördjupade inspektioner och dammsäkerhetsutvärderingar.

> Tillsyn av säkerhetsledningssystem på både nationell nivå genom länsstyrelsegemensam företagsövergripandetillsyn av dammägare med verksamhet i ett flertal län och på regional nivå för enskilda län eller älvar.

> Besök hos driftcentraler.

> Samarbete och gemensamma tillsynsinsatser med NVE (länsstyrelse med damm nära norska gränsen).

> Deltagande i projekt för säkerhetshöjande åtgärder vid dammar inklusive samråd inför tillståndsansökan.

> Tillsyn kopplat till flödesdimensionering baserat på svar i årsrapportering om flödesdimensionering och avbördningskapacitet från 2022.

Dessutom rapporterar flera länsstyrelser om tillsyn kopplat till *Fokusområde: Dammar med otillfredsställande dammsäkerhet* och *Nationellt tillsynstema: Dammar i dammsäkerhetsklass A*, läs mer om detta i Kapitel 5 och 6.

För den händelsestyrda tillsynen rapporterar 6 länsstyrelser att ingen sådan tillsyn har utförts under 2023. De övriga 14 rapporterna beskriver mer eller mindre omfattande händelsestyrd tillsyn:

> Tillsyn utförd i samband med olika händelser såsom driftstörningar och brandincidenter vid anläggningar.

> Tillsyn efter rapportering om upprustningar, ändrade rutiner och andra säkerhetsåtgärder vid dammanläggningar.

> Tillsyn i samband med översvämningar och större strukturella skador på dammar.

> Hantering och uppföljning av mindre incidenter som involverar skador på dammar.

> Rättsliga åtgärder i form av föreläggande och efterföljande tillsyn vid tillståndsansökningar.

Noterbart är att ingen länsstyrelse nämner ovädret Hans, augusti 2023, i samband med den händelsestyrda tillsynen.

2.3 Planerade tillsynsaktiviteter för 2024

De flesta länsstyrelser har en tillsynsplan för dammsäkerhetstillsynen för 2024. För vissa ingår denna plan som en del av länsstyrelsens samlade tillsynsplan för miljöbalken. De planerade tillsynsaktiviteterna innefattar i stor uträckning ordinarie, mer rutinartat, tillsynsarbete. De speciella planerade större insatser och fokusområden som nämns är:

> Helhetsbedömningar

> Dammsäkerhetsklassificering

> Specifika tillsynsinsatser för dammanläggningar som behöver genomföra helhetsbedömningar, säkerhetshöjande åtgärder, eller som planerar stora projekt

> Intern kompetenshöjning

3 Nulägesbedömning

3.1 Resurser

I tidigare års rapportering har länsstyrelserna svarat ja eller nej om de anser att deras ekonomiska och personella resurser är tillräckliga. Våren 2023 svarade fem av tjugo länsstyrelser att de hade otillräckliga personella resurser och en av tjugo att hade otillräckliga ekonomiska resurser. I årets rapportering har svaren getts i en mer graderad skala, se Figur 3, men den övergripande bilden är densamma. Länsstyrelserna bedömer överlag att både ekonomiska och personella resurser är tillräckliga, men att det i olika uträckning saknas personella resurser i 25 % av länen.

Figur 3 Länsstyrelsen bedömning om sina ekonomiska och personella resurser för dammsäkerhetstillsyn är tillräckliga.

3.2 Regelverkets tillämpning och effekt

3.2.1 Antal dammanläggningar kvar att konsekvensutreda och klassificera

Alla länsstyrelser utom en har rapporterat om antalet dammanläggningar som kvarstår att konsekvensutreda och klassificera. Bedömningarna varierar avsevärt mellan de olika länen. Fem uppger att inga dammar återstår att konsekvensutreda, åtta att mellan 1 och 9 dammar kvarstår, och sex att 10 eller fler dammar fortfarande behöver klassificeras.

Tre länsstyrelser rapporterar om ett betydande antal dammar som fortfarande behöver konsekvensutredas. För det första länet rapporteras om cirka fyrtio dammar som kvarstår att konsekvensutreda, varav de flesta förväntas blir damm utan dammsäkerhetsklass, U. För det andra nämns att det finns fler än femtio dammar, huvudsakligen låga dammar vid sjöutlopp, som sannolikt kommer att klassas till U. För det tredje länet rapporteras att det finns över etthundrafemtio outredda dammar som uppfyller storlekskraven för klassning, varav omkring femtio bedöms behöva konsekvensutredas, med förväntat resultat att ett par kommer tillhöra klass B och cirka tio i klass C.

Tre av länen ska göra en översyn av behovet att genomföra konsekvensutredningar under året. Flera län pekar på brist på personella resurser som en utmaning som har försenat arbetet med att slutföra konsekvensutredningar och klassificering.

Sammantaget för landet bedömer länsstyrelserna att över tvåhundra konsekvensutredningar kvarstår att genomföra. Den stora majoriteten av dessa förväntas resultera i att anläggningarna beslutas vara damm utan dammsäkerhetsklass, U. Någonstans mellan tjugo och fyrtio anläggningar förväntas tillkomma i dammsäkerhetsklass, där majoriteten bedöms hamna i klass C och enstaka anläggningar i klass B. Samtidigt rapporterar flera län att vissa klassade dammar förväntas rivas ut och att antalet klassade anläggningar därför kan förbli detsamma.

3.2.2 Dammägarnas årsrapportering, säkerhetsledningssystem och helhetsbedömningar av dammanläggningar

Figur 4 visar länsstyrelsernas bedömning av hur väl olika aspekter av dammsäkerhetsregelverket har kommit i tillämpning/fungerar. I fråga om ägarnas årsrapportering till länsstyrelserna framgår tydligt av Svenska kraftnäts årliga uppföljning att regelefterlevnaden är god. Så gott som alla ägare, nära 100 % av de rapporteringsskyldiga, lämnar en årsrapport. Länsstyrelserna bedömer även att dammägarnas årsrapportering om dammsäkerhet ger en relativt god bild av egenkontrollen, eventuella brister och åtgärdsbehov. Kombinerat visar det på en övergripande positiv uppfattning om att årsrapporteringen; rutinen tillämpas och rapporteringen är informativ och bidrar till dammsäkerhetstillsynen.

Vad gäller ägares säkerhetsledningssystem är även där bedömningen positiv. Länsstyrelserna anser att dammägarna i länet har upprättat och arbetar enligt dokumenterade rutiner för riskhantering, operativ drift, underhåll och hantering av nödsituationer. De flesta länsstyrelser instämmer helt eller i stor utsträckning, vilket visar att säkerhetsledningssystemet anses väl implementerat och fungerande.

För helhetsbedömningar har frågorna delats i upp i två, en fråga om hur planering och genomförande av helhetsbedömningar fortlöper och en fråga om

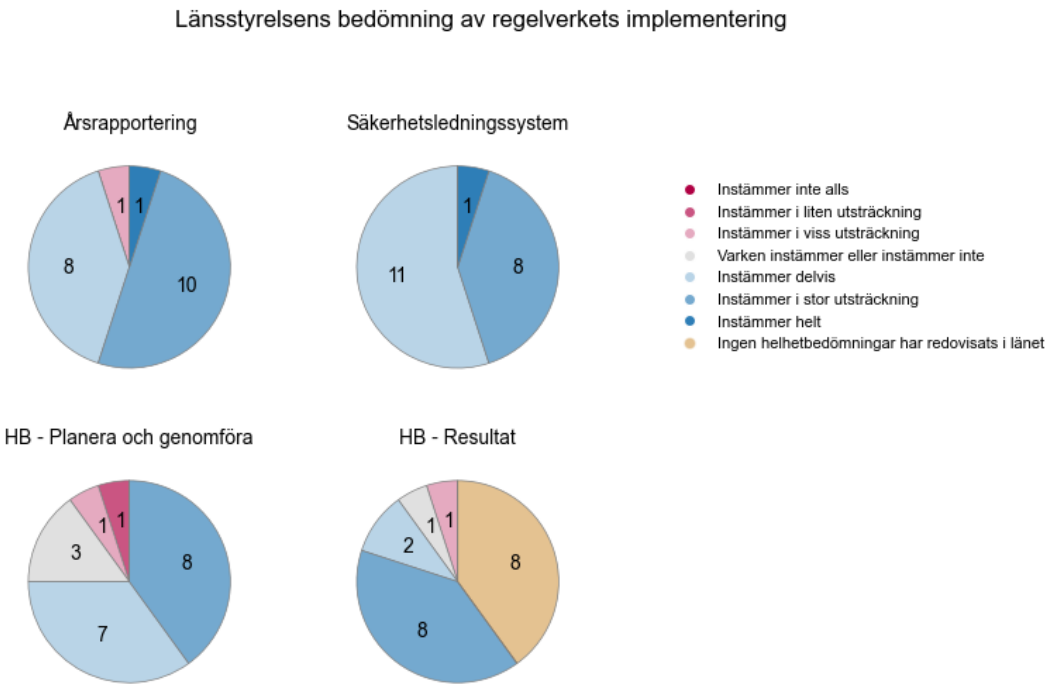

Figur 4 Länsstyrelsernas bedömning av hur väl olika aspekter av dammsäkerhetsregelverket fungerar. HB står för helhetsbedömning och ytterligare förklaring av rubriker ges i fotnot[4].

[4] **Årsrapportering**: Dammägarnas årsrapportering om dammsäkerhet ger en god bild av egenkontrollen, eventuella brister och åtgärdsbehov.
Säkerhetsledningssystem: Dammägarna i länet har upprättat och arbetar enligt ett säkerhetsledningssystem (dokumentation och rutiner för riskhantering, operativ drift, underhåll och hantering av nödsituationer finns och tillämpas).
HB - genomförande: Dammägarna planerar för och genomför första helhetsbedömning för dammanläggningarna inom 10 år.
HB - resultat: Redovisade helhetsbedömningar ger en heltäckande bild av dammens och organisationens status i förhållande till aktuella krav samt eventuella åtgärdsbehov.

hur resultaten från de helhetsbedömningar som genomförts. Frågan om dammägarna planerar för och genomför en första helhetsbedömning för sina dammanläggningar inom 10 år är den fråga där länsstyrelserna instämmer minst. Det återspeglas även i ingen helhetsbedömning redovisats än i åtta län. För de län där helhetsbedömningar har redovisats bedöms resultaten överlag som positiva och ge en heltäckande bild av dammens och organisationens status i förhållande till aktuella krav samt eventuella åtgärdsbehov.

3.3 Dammsäkerhetstillsynen

Länsstyrelsernas bedömning av hur väl olika aspekter av dammsäkerhetstillsynen fungerar i länet framgår i Figur 5. Svenska kraftnät anger två huvudsakliga syften med dammsäkerhetstillsynen.

> Att säkerställa att dammägare med dammar i dammsäkerhetsklass arbetar i enlighet med dammsäkerhetsregleringen och genom egenkontroll upptäcker och åtgärdar allvarliga brister och svagheter.
> Att samhällsaktörer och allmänheten kan ha förtroende för att dammägares dammsäkerhetsverksamhet bedrivs ansvarsfullt och att dammanläggningars säkerhet är betryggande.

För det första syftet, när det gäller att säkerställa att dammägare med dammar i dammsäkerhetsklass arbetar i enlighet med dammsäkerhetsregleringen och genom egenkontroll upptäcker och åtgärdar allvarliga brister och svagheter, är bedömningen i stor uträckning positiv. Femton län instämmer i stor utsträckning och fem instämmer delvis, vilket visar att länsstyrelserna bedömer att tillsynen spelar en viktig roll i att motivera dammägare till egenkontrollarbete sina anläggningar.

För det andra syftet och en bedömning av tillsynens förmåga att ge samhällsaktörer och allmänheten förtroende för att dammägares dammsäkerhetsverksamhet bedrivs ansvarsfullt och att dammanläggningarnas säkerhet är betryggande, är resultaten något mer blandade. Tolv respondenter instämmer i stor utsträckning eller delvis, medan resterande åtta är neutrala.

De resterande fem frågorna handlar om mål med tillsynsarbetet för att uppnå dess syften, se Figur 5. Länsstyrelserna bedömer att deras tillsyn i stor grad *baseras på kännedom* om ägares dammsäkerhetsarbete och dammarnas egenskaper. De bedömer likaså att de i stor uträckning *kan prioritera det som är viktigt* ur dammsäkerhetssynpunkt. I fråga om tillsynen *fångar brister* och bidrar till att de åtgärdas, är *förutsägbar och likriktad* samt *samordnad* med övriga landet är bedömningarna något lägre, men fortfarande nästan uteslutande positiva.

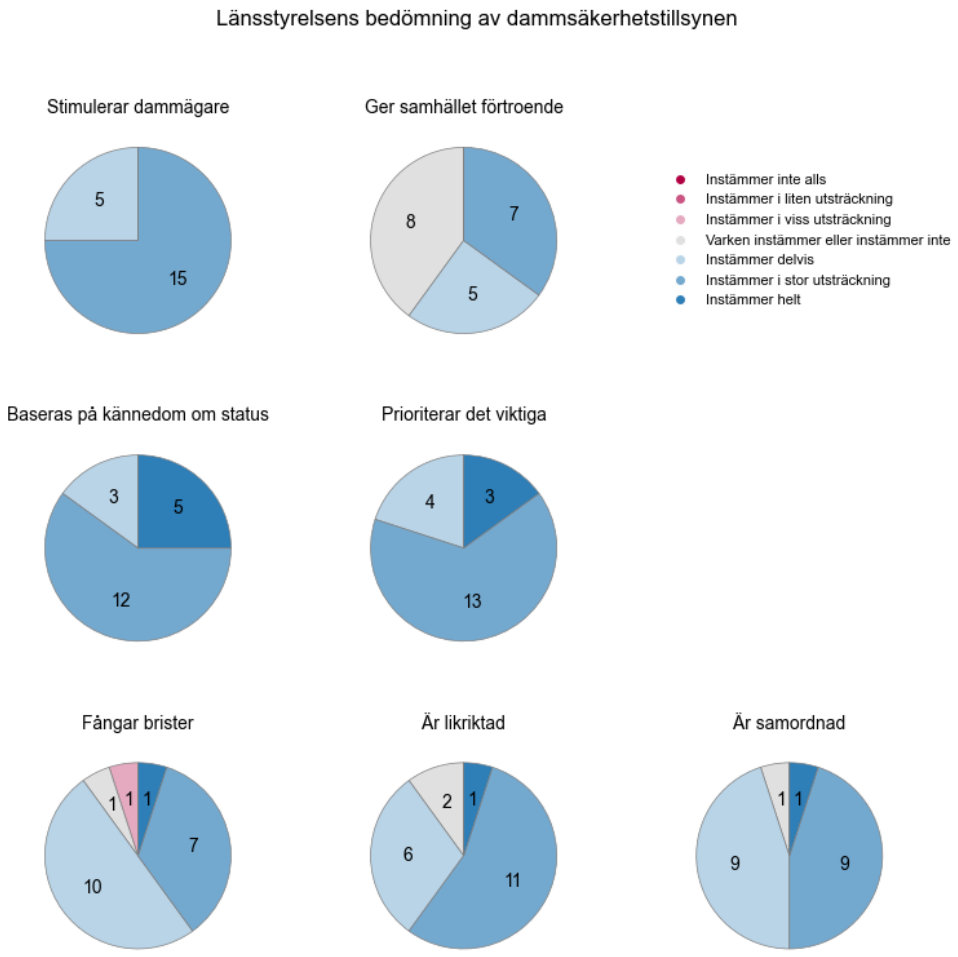

Figur 5 Länsstyrelsernas bedömning om hur väl olika aspekter av dammsäkerhetstillsynen fungerar. Förklaring av rubriker ges i fotnot[5]

[5] **Stimulerar dammägare:** Vår dammsäkerhetstillsyn säkerställer att dammägare med dammar i dammsäkerhetsklass arbetar i enlighet med dammsäkerhetsregleringen och genom egenkontroll upptäcker och åtgärdar allvarliga brister och svagheter.
Ger samhället förtroende: Vår dammsäkerhetstillsyn ger samhällsaktörer och allmänheten förtroende för att dammägares dammsäkerhetsverksamhet bedrivs ansvarsfullt och att dammanläggningars säkerhet är betryggande.
Baseras på kännedom om status: Vår dammsäkerhetstillsyn baseras på kännedom om ägares dammsäkerhetsarbete och dammarnas egenskaper och status.
Prioriterar det viktiga: Vår dammsäkerhetstillsyn prioriterar det som är viktigt ur dammsäkerhetssynpunkt
Fångar brister: Vår dammsäkerhetstillsyn fångar upp dammsäkerhetsbrister och bidrar till att de åtgärdas.
Är likriktad: Vår dammsäkerhetstillsyn är förutsägbar och likriktad.
Är samordnad: Vår dammsäkerhetstillsyn är samordnad med övriga landet.

Förmågan att fånga upp dammsäkerhetsbrister och bidra till att de åtgärdas bedöms också överlag positivt. Tio respondenter instämmer helt, sju i stor utsträckning, medan enstaka respondenter har mer blandade åsikter. Detta visar att tillsynen generellt sett är bra på att identifiera och bidra till brister åtgärds brister, men det finns fortfarande potential för förbättring.

3.4 Svenska kraftnäts tillsynsvägledning

Länsstyrelsens bedömning av Svenska kraftnäts tillsynsvägledning inom dammsäkerhet framgår i Figur 6. Sammataget är bedömningen mycket positiv. När det gäller *relevans* och *tillgänglighet* är svaren mycket positiva, och majoriteten länen instämmer helt. För *tillräcklig* är svaren fortfarande tydligt positiva, men några typer av vägledningar kopplat till helhetsbedömningar och speciella verksamhetsområden saknas. Sammanfattningsvis visar resultaten att Svenska kraftnäts tillsynsvägledning uppfattas som relevant, tillgänglig och tillräcklig av länsstyrelserna.

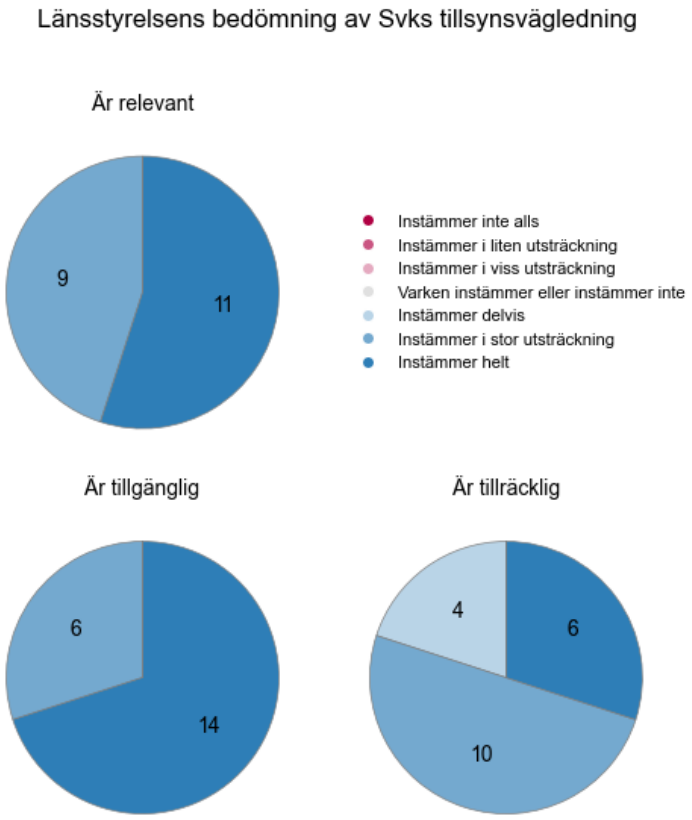

Figur 6 Länsstyrelsernas bedömning av Svenska kraftnäts tillsynsvägledning.

3.5 Dammsäkerheten i länet

Länsstyrelsens bedömning av dammsäkerheten i länet framgår i Figur 7. Den övergripande bedömningen är att dammsäkerheten i länet är välkänd och god. En majoritet av länsstyrelserna instämmer helt (två län) eller i stor utsträckning (11 län) i att dammsäkerheten är välkänd och god.

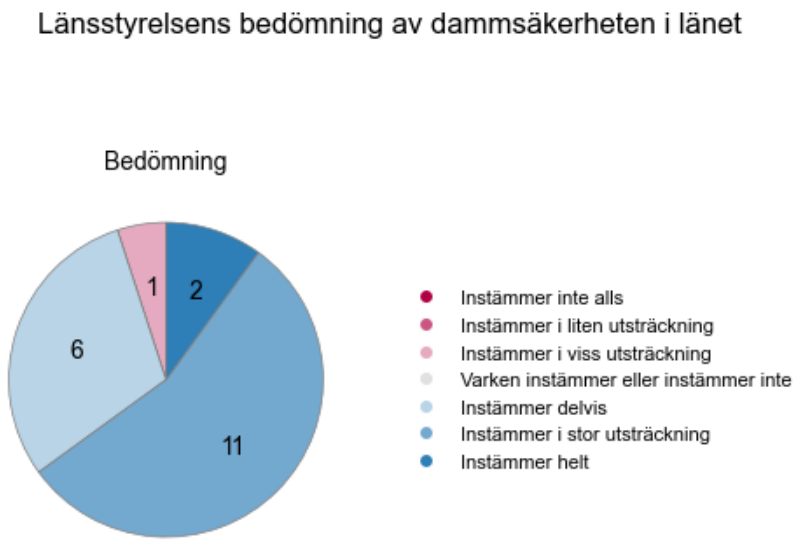

Figur 7 Länstyrelsenes bedömning av dammsäkerheten i länet utifrån frågan Dammsäkerheten i länet är välkänd och god.

Samma information visas aggregerad till nationell nivå i Figur 8. Länsstyrelsernas bedömning av dammsäkerheten presenteras på tre sätt där viktning mellan länen har gjorts enligt följande:

> Lika vikt för varje län (5 % per län)

> Viktning utifrån antal dammanläggningar i respektive län (större vikt för län med många dammar)

> Viktning utifrån tillsynsavgifter i respektive län (större vikt för län med många dammar i hög dammsäkerhetsklass)

Bedömningarna är presenterade som ”procent av maxpoäng”, där poängen har beräknats genom att ge svaren poäng i stigande skala från 0 poäng för *instämmer inte alls* till som högst 6 poäng för *instämmer helt*. För att få maxpoäng (100 %) skulle alla länsstyrelser behöva svara *instämmer helt*.

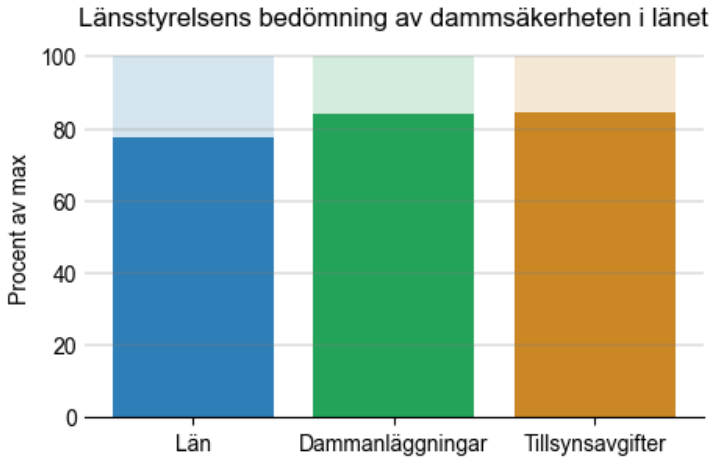

Figur 8 Länstyrelsenes bedömning av dammsäkerheten i länet, viktade efter antal län, antal dammansläggningar i länet och tillsynsavgifterna i respektive län.

Av Figuren framgår att länsstyrelsernas bedömning av dammsäkerheten hamnar på omkring 80 % av max oavsett vilket av de tre sätten att vikta svaren som används. Men län med många dammar och högre tillsynsavgifter har en något mer positiv bedömning av dammsäkerheten i länet än län med få dammar.

Sammantaget för landet bedömer Svenska kraftnät att länsstyrelsernas bedömning av dammsäkerheten överensstämmer väl med den bedömning som ägarna själva redovisar i sin årsrapportering. Av rapportering framgår ägarna bedömer att ca två tredjedelar av dammarna har tillfredställande dammsäkerhet och att den resterande tredjedelen har tillfredställande dammsäkerhet med åtgärdsbehov.

4 Fokusområde ”Dammar med otillfredsställande dammsäkerhet”

Svenska kraftnät har initierat ett arbetssätt med årliga nationella tillsynsteman inom dammsäkerhet med återrapportering från länsstyrelserna. Nationella teman för dammsäkerhetstillsynen utgör ett led i Svenska kraftnäts tillsynsvägledning och stöd i dammsäkerhetsfrågor. Tillsynstemat 2023 och 2024 är fortsatt arbete inom det fyraåriga fokusområdet *Dammar i dammsäkerhetsklass med otillfredsställande dammsäkerhet* i den nationella strategin för miljöbalkstillsynen 2022-2025. Beskrivning av fokusområdet finns på Naturvårdsverkets webbplats.[6]

Under 2022 var fokus inom tillsynstemat att identifiera vilka anläggningar som skulle inkluderas. Länsstyrelserna identifierade totalt 101 dammanläggningar med särskilda tillsynsbehov. Fem län har inte några dammar med särskilda tillsynsbehov medan de övriga 15 länsstyrelserna har identifierat mellan två till 21 dammanläggningar. Efter identifieringen har länsstyrelserna prioriterat de identifierade anläggningarna i sin ordinarie tillsynsplan. Denna prioritering har lett till att samtliga län med anläggningar som omfattas av tillsynstemat har genomfört tillsyn av alla eller majoriteten av dessa anläggningar.

Under 2023 har särskild tillsyn genomförts för 63 av dammanläggningarna inom fokusområdet. Tillsynsaktiviteterna har utförts genom en kombination av digitala och fysiska möten, telefon- och Skype-samtal samt platsbesök.

Den effekt som länsstyrelserna rapporterar om från fokusområdet är betydande förbättringar i dammsäkerheten på flera anläggningar. I flera län har tillsynsaktiviteterna under 2023 lett till att flera dammanläggningar inte längre bedöms ha otillfredsställande dammsäkerhet, och att flera andra dammar har fått förbättrad status, även om ytterligare åtgärder krävs. Ny information om dammars status och hantering har erhållits, vilket har lett till att vissa anläggningar har avförts efter att otydligheter i åtgärdsplaner kunnat klargöras. Samtidigt har några anläggningar tillkommit i fokusområdet på grund av uteblivna åtgärder och bristande säkerhetsledningssystem.

Flera länsstyrelser rapporterar att den extra tillsynen har gett dem större kännedom om befintliga brister. Åtgärder riktade mot många av dessa brister

[6] https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/nationell-strategi-for-miljobalkstillsynen/fokusomrade-vattenverksamhet/

är nu integrerade i ägares långsiktiga budgetar och vissa akuta brister har redan lett till driftbegränsningar. Länsstyrelserna rapporterar att ägarna arbetar aktivt med säkerhetsfrågorna, men åtgärderna är komplexa, ombyggnationer tar tid att genomföra och åtgärderna är ännu inte fullföljda. Dammarna har därför fortfarande ett särskilt tillsynsbehov och ytterligare dammsäkerhetsåtgärder behöver genomföras.

I några län bedöms tillsynen ännu inte ha haft någon tydlig effekt utöver att belysa problemområden. Men det förekommer att tillsynsaktiviteterna har ökat medvetenheten om dammsäkerhetsfrågor inom dammägarnas organisationer, och att ägarna har börjat arbeta med beredskapsplaner. Detta visar att tillsynen inte bara har adresserat aktuella brister, utan också bidragit till en långsiktig förbättring av dammsäkerheten och en ökad medvetenhet om dess betydelse.

I några län har tillsynen resulterat i specifika tillsynsärenden och föreläggande för vidare åtgärder. Diskussioner om framtida planer och tidsplaner för avvikelsehantering har hållits regelbundet. I några fall har det varit nödvändigt att prioritera om tillsynsinsatser baserat på aktuell riskbedömning och samrådsprocesser.

5 Nationellt tillsynstema: Dammar i dammsäkerhetsklass A

Under 2023 genomfördes ett särskilt tillsynstema för dammar i dammsäkerhetsklass A. Syftet med temat var att lägga grunden för en fördjupad samverkan mellan Svenska kraftnät och berörda länsstyrelser för ett effektivt tillsynsarbete för vattenkraft- och regleringsdammar i dammsäkerhetsklass A. För dessa dammar har säkerhetsfrågan en särskild betydelse, eftersom ett dammhaveri kan påverka grundläggande värden och funktioner i samhället. Det finns 27 dammanläggningar med dammar i dammsäkerhetsklass A inom vattenkraftindustrin, varav en majoritet ligger i norra delen av landet. Dessa dammar ägs av sju ägare och är fördelade över sju län, och tillsynstemat omfattade endast dessa sju län.

Under 2023 har länsstyrelserna genomfört tillsyn på dammar i dammsäkerhetsklass A genom en rad olika aktiviteter. Tillsynen har inkluderat platsbesök, systemtillsyn, uppföljning av driftcentraler och genomgång av årsrapporter. Flera län rapporterar om platsbesök och uppföljningar av pågående arbete och utredningar vid anläggningarna. Ett län har genomfört fyra tillsynsmöten för sin A-klassade anläggning, inklusive en detaljerad genomgång av säkerheten och beredskapsfrågor, med uppföljningsmöten för att följa upp identifierade problemområden.

Tillsynstemat har i flera län lett till en ökad tillsyn av dessa dammanläggningar, vilket har gett en uppdaterad bild av dammarnas status och en bättre förståelse för åtgärdsbehoven. Det har även förbättrat kommunikationen och dialogen med dammägarna. Vissa län rapporterar dock att tillsynen inte har påverkats av temat på grund av andra förutsättningar eller projekt.

Temat har också främjat erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelserna och med Svenska kraftnät, vilket bedöms leda till en mer effektiv tillsyn i framtiden. Länsstyrelserna har fördjupat tillsynsarbetet och bedömer att den positiva effekten av detta arbete främst kommer att synas under de kommande åren.

Länsstyrelserna ser ett fortsatt behov av stöd och samverkan med Svenska kraftnät och andra län. Detta inkluderar deltagande i nu etablerade samverkansgrupper för stora dammar, begäran om tillsynsvägledning och fortsatta gemensamma aktiviteter. Specifika behov som identifierats inkluderar stöd i värderingen av brister ur ett dammsäkerhetsperspektiv och en fortsatt samverkan kring årsvisa fokusområden på specifika delar av dammsäkerheten, såsom avbördning, automation och databehandling.

SVENSKA KRAFTNÄT

Bilaga 1 - Länsstyrelsens rapportering om dammsäkerhetstillsyn 2024 (dnr.2023/4250)

Ifyllt formulär skickas till dammsakerhet@svk.se senast 2024-03-01

Svarsrutorna görs större vid behov

1. Allmänna uppgifter	
Län:	
Kontaktperson:	
Datum:	
Antal dammägare med klassificerade dammar i länet:	
Antal dammanläggningar med klassificerade dammar i länet:	
2. Genomförd tillsyn 2023	
Redogörelse av ekonomiska och personella resurser	
Erhållna tillsynsavgifter (från Agresso)	
Antal personer som aktivt arbetat med dammsäkerhetstillsyn	
Nedlagd tid totalt: dammsäkerhettillsyn totalt (timmar, från Agresso)	0
egeninitierad tillsyn (timmar, från Agresso)	
händelsestyrd tillsyn (timmar, från Agresso)	
övrigt dammsäkerhetsarbete, t.ex. övergripande planering och uppföljning kompetensutveckling (timmar, från Agresso)	
Våra ekonomiska resurser för dammsäkerhetstillsyn är tillräckliga	-
Våra personella resurser för dammsäkerhetstillsyn är tillräckliga	-
Eventuell kommentar (jämför med rapportering från förra året)	
Redogörelse av genomförd tillsyn	
Beskriv eventuell händelsestyrd tillsyn	
Beskriv större egeninitierade tillsynsinsatser.	
Genomfördes den tillsyn som planerats eller fick något omprioriteras? (Jämför med rapportering från förra året)	
3. Nulägesbedömning	
Länsstyrelsens bedömning av dammsäkerheten i länet	
Ange er bedömning av antalet dammanläggningar som kvarstår att konsekvensutreda och klassificera samt en uppskaddatad förväntad fördelning av antal anläggningar som förväntas tillkomma per klass	
Dammägarnas årsrapportering om dammsäkerhet ger en god bild av egenkontrollen, eventuella brister och åtgärdsbehov	-
Dammägarna i länet har upprättat och arbetar enligt ett säkerhetsledningssystem (dokumentation och rutiner för riskhantering, operativ drift, underhåll och hantering av nödsituationer finns och tillämpas	-
Dammägarna planerar för och genomför första helhetsbedömning för dammanläggningarna inom 10 år	-
Redovisade helhetsbedömningar ger en heltäckande bild av dammens och organisationens status i förhållande till aktuella krav samt ev. åtgärdsbehov	-
Dammsäkerheten i länet är väl känd och god	-
Eventuella kommentarer	
Länsstyrelsens bedömning av dammsäkerhetstillsynen i länet	
Vår dammsäkerhetstillsyn säkerställer att dammägare med dammar i dammsäkerhetsklass arbetar i enlighet med dammsäkerhetsregleringen och genom egenkontroll upptäcker och åtgärdar allvarliga brister och svagheter	-
Vår dammsäkerhetstillsyn ger samhällsaktörer och allmänheten förtroende för att dammägares dammsäkerhetsverksamhet bedrivs ansvarsfullt och att dammanläggningars säkerhet är betryggande	-
Vår dammsäkerhetstillsyn baseras på kännedom om ägares dammsäkerhetsarbete och dammarnas egenskaper och status	-
Vår dammsäkerhetstillsyn prioriterar det som är viktigt ur dammsäkerhetssynpunkt	-
Vår dammsäkerhetstillsyn fångar upp dammsäkerhetsbrister och bidrar till att de åtgärdas	-
Vår dammsäkerhetstillsyn är förutsägbar och likriktad	-
Vår dammsäkerhetstillsyn är samordnad med övriga landet	-
Eventuella kommentarer	
Länsstyrelsens bedömning av Svenska kraftnäts tillsynsvägledning kring dammsäkerhet.	
Svenska kraftnäts tillsynsvägledning inom dammsäkerhet är relevant	-
Svenska kraftnäts tillsynsvägledning inom dammsäkerhet är tillgänglig	-
Svenska kraftnäts tillsynsvägledning inom dammsäkerhet är tillräcklig	-
Eventuella kommentarer och önskemål om specifika stöd- och ytterligare tillsysnvägledning	
3. Planerad tillsyn 2024**	
Prognos för antal personer som kommer att arbeta aktivt med tillsynen under 2023	
Prognos för personella resurser 2023 (timmar)	
Prognos för ekonomiska resurser 2023 (tillsynsavgifter)	
Finns det en tillsynsplan för dammsäkerhetstillsynen.	
Redogör kortfattat för huvudsakliga egeninitierade tillsynsaktiviteter som planeras.	
Övrigt och eventuell kommentar	
4. Fokusområde "Dammar med otillfredsställande dammsäkerhet" i den nationella strategin för miljöbalkstillsynen 2022-2025	
Hur många dammanläggningar identifierades 2022 för att ingå i fokusområdet?	
För hur många av de identifierade dammanläggningar med särskilda tillsynsbehov har tillsynsaktiviteter genomförts under 2023?	
Beskriv kortfattat genomförd tillsyn 2023 för dessa dammanläggningar	
Vilken effekt har tillsynen gett, har t.ex. insatserna lett till att någon av dammanläggningarna inte längre har särskilt tillsynsbehov	
Eventuella kommentarer och behov av stöd för arbetet	
5. Nationellt tillsynstema: Dammar i dammsäkerhetsklass A (endast berörda län)	
Beskriv kortfattat genomförd tillsyn 2023 för dammar i dammsäkerhetsklass A	
Beskriv kortfattat hur tillsynstemat påverkat er tillsyn av dammanläggningar i dammsäkerhetsklass A och er bedömning av vilken effekt det fått	
Beskriv eventuella behov av ytterligare stöd eller samverkan med Svenska kraftnät och berörda länsstyrelser	
Eventuella övriga kommentarer	

* Prognos avser det som planerades inför året, som redovisades i förra årets rapportering. Syftet med dessa prognos-uppgifter är att möjligggöra jämförelse mellan det som planerades inför året och det faktiska utfalle

Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk med uppgift att förvalta Sveriges transmissionsnät för el, som omfattar ledningar för 400 kV och 220 kV med stationer och utlandsförbindelser. Vi har också systemansvaret för el. Vi utvecklar transmissionsnätet och elmarknaden för att möta samhällets behov av en säker, hållbar och ekonomisk elförsörjning. Därmed har Svenska kraftnät också en viktig roll i klimatpolitiken.

SVENSKA KRAFTNÄT
Box 1200
172 24 Sundbyberg
Sturegatan 1

Tel: 010-475 80 00
Fax: 010-475 89 50
www.svk.se

SVENSKA KRAFTNÄT